

In 1999 werden op Jersey veel lege schelpen gevonden. Er bleek een besmettelijke ziekte te zijn uitgebroken en de vangst van ormers werd stilgelegd. Ruim de helft van de dieren kwam bij deze ziekte om. Pas in 2002 werd een licht herstel vastgesteld. Het virus bleef beperkt tot Jersey, Guernsey werd niet bereikt.

Bij het vinden van een dergelijk zeldzame schelp vraag je je natuurlijk af hoe die schelp hier gekomen kan zijn. Zo te zien is de schelp niet zittend op een drijvend voorwerp aangespoeld. Daarvoor is de bovenzijde hier en daar te versleten. Het is duidelijk dat de schelp een tijdlang over de

zeebodem heeft gerold. Dat neemt niet weg dat de schelp een deel van het traject wel degelijk drijvend kan hebben afgelegd. Toch blijft het merkwaardig dat een soort die tot op de Kanaaleilanden talrijk is, zo zelden in Nederland is aangespoeld. Te meer omdat deze slak al eeuwenlang geconsumeerd wordt.

Natuurlijk moet ook niet worden uitgesloten dat een achteloze strandwandelaar die als souvenir een mooie schelp van Jersey had meegenomen, deze schelp opeens zat is en hem uit zijn jaszak wipt. Hoe het ook zij, het blijft een leuke vondst.

KRAANVOGELS KIJKEN IN NOORD-OOST DUITSLAND

Kees Verweij en Dineke Kistemaker

Het was al jarenlang een wens van ons om de Kraanvogeltrek ook te bekijken in Noord-oost Duitsland, op en rond het eiland Rügen.

Kraanvogels hebben vanuit het noorden van Europa een tweetal trekroutes naar het zuiden, n.l. een westelijke, die voert over Duitsland, Frankrijk en Spanje, en een oostelijke, die loopt via Hongarije naar het zuiden richting Noord-Afrika.

Een bekend verzamelpunt voor Kraanvogels op de westelijke route is Lac du Der de Chantecocq in Noord-oost Frankrijk. In en rond een groot stuwmeer verzamelen zich in het voor- en najaar tienduizenden Kraanvogels, die dan gedurende enkele weken voedsel vinden op maïs- en graanakkers en slapen op enkele droge plaatsen in het stuwmeer. Ook het gebied Hortobagy in Hongarije is zo'n verzamelpunt, maar dan op de oostelijke trekroute. Ook daar hebben we vele uren staan kijken naar de tienduizenden vogels, die 's avonds terugkeerden naar hun slaapplekken.

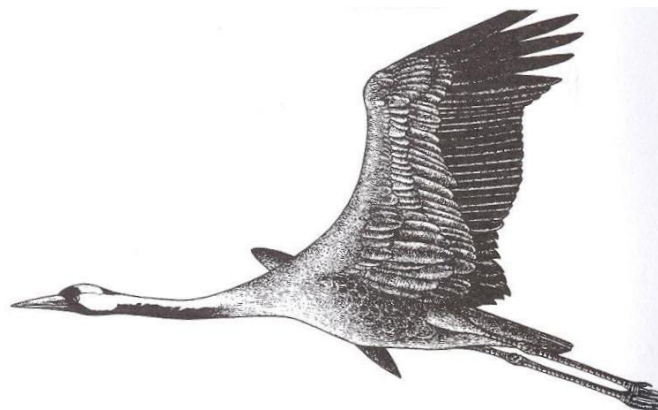
Omstreeks begin oktober komen de eerste Kraanvogels uit Scandinavië in Oost Europa aan. Al snel groeit hun aantal tot enkele tienduizenden. Overdag zie je ze her en der op de akkers lopen, soms in groepen van enkele honderden bij elkaar. De meest spectaculaire ogenblikken zijn de vroege ochtend en 's avonds tegen het tijdstip, waarop de zon ondergaat. Enkele malen hebben we 's morgens gestaan bij het eiland Kirr, vlak tegenover het vasteland. Nog voordat het goed licht wordt zie je de Kraanvogels, die mannetje aan mannetje op de slaapplekken staan, al onrustig worden. Het getrompetter wordt luider en weldra zie je de eerste

groepjes opstijgen in de richting van de akkers, waar zij de rest van de dag zullen verblijven.

's-Avonds, tegen zonsondergang, zie je dan weer in grote groepen terugkeren naar de slaapplekken, waar ze met enkele tienduizenden gezamenlijk de nacht doorbrengen.

Kirr is een klein eilandje, dat ligt tussen het vasteland en het schiereiland Fischland.

We stonden begin oktober op een camping bij het dorpje Pruchten op het vasteland tegenover het schiereiland Fischland. Toen we 's-middags op 4 oktober daar aankwamen hoorden we al een luid getrompetter. De camping bleek juist op de goede plek te liggen, want aan drie zijden van deze

camping lagen akkers met bosjes, waartussen honderden Kraanvogels liepen. Zelfs vanuit de caravan waren zij goed te zien. Dit gold ook voor de trek van en naar de slaapplekken. Een wekker was 's-morgens niet nodig, want zodra als het licht werd hoorde je overal het luide getrompetter van de Kraanvogels in de lucht en een uur later liepen er al velen op de akkers rond de camping.

De slaaptrek hebben we het mooist gezien aan het einde van het schiereiland Fischland. Vanuit onze camping konden we via een smalle dam en een brug het schiereiland gemakkelijk bereiken. Aan de overkant konden we nog een aantal kilometers in de richting van het eindpunt rijden. Op een gegeven moment was er een parkeerplaats, waar we met onze auto niet verder konden. We gingen verder met de fiets door een afwisselend landschap met weiden en bossages. Na ongeveer 8 kilometer bereikten we de kijkhut, die uitstekend was ingericht voor de observatie van Kraanvogels. Dit eindpunt van het schiereiland heet Pramort en vanuit de kijkhut zijn de eilandjes Werder en Bock goed te zien.

Het eigenlijke spektakel begint ook hier tegen zonsondergang. Het was een prachtige heldere avond en bijna windstil. Plotseling klonk overal weer het luide getrompetter. Ineens zat de lucht vol met Kraanvogels en nog steeds kwamen er van alle kanten nog bij. Naar schatting ging het hier om aantallen tussen de 20.000 en 30.000. In groepjes zie je ze vlak voor je op de eilandjes neerstrijken en zich als het ware installeren voor de nacht. Heel bijzonder was de mooie rood ondergaande zon, waartegen de vele tienduizenden Kraanvogels duidelijk afstaken. Kortom, een spektakel om niet meer te vergeten. Toen de slaaptrek na ongeveer 1½ uur afgelopen was moesten we eerst nog per fiets een eind in het donker terug en dan de fietsen in het donker op de auto zetten. Niettemin keerden we voldaan naar onze caravan terug.

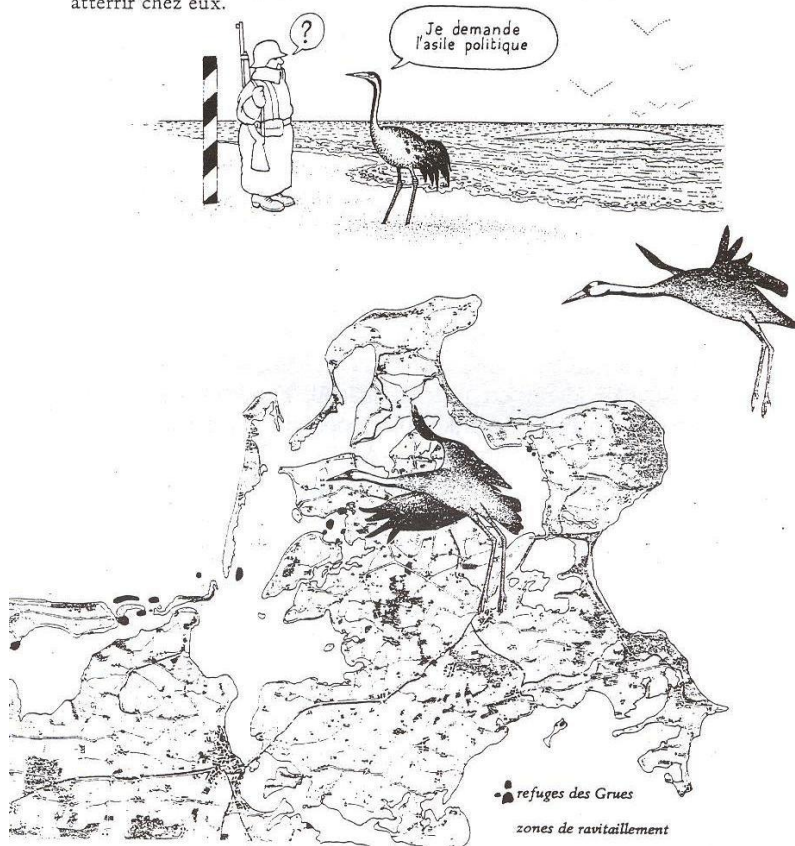
In het westen van het eiland Rügen, dat iets verder naar het oosten ligt, ligt het schiereiland Ummanz. Ook hier bevindt zich een belangrijk verzamelpunt van Kraanvogels. Een goede uitvalbasis is de camping Heidehof bij het dorpje Gingst. Ook hier troffen we het met de slaaptrek, want de camping bleek precies te liggen tussen de slaappleaats op Ummanz en de akkers. Zowel 's-morgens als 's-avonds hoefden we alleen maar voor onze caravan te gaan zitten om de Kraanvogels soms vlak boven je hoofd te zien overtrekken.

We zijn 's-avonds ook een keer op Ummanz zelf gaan kijken. Via een weg met zg. dubbele betonstroken, die je wel meer aantreft in de voormalige DDR, kwamen we terecht bij een restaurant met de toepasselijke naam "Zum

Kranich". Rond dit restaurant stonden al vele vogelaars, waaronder een aantal Nederlanders, te wachten op de komst van de Kraanvogels. Ook hier werden we bepaald niet in onze verwachtingen teleurgesteld. Even voor zonsondergang kwamen er vele duizenden vogels voor ons neerstrijken.

Rügen, base secrète des Grues

A PARTIR du mois de septembre, les habitants de l'île de Rügen (Allemagne de l'est) assistent, impuissants, à une étrange invasion : escadron après escadron, des dizaines, puis des centaines et bientôt des milliers de Grues – norvégiennes et suédoises pour la plupart – traversent la mer Baltique, et viennent atterrir chez eux.

een Franse "Kijk" op het Kraanvogel gebeuren in Rügen

Je zou uit het voorgaande kunnen afleiden, dat we gedurende twee weken alleen maar naar Kraanvogels hebben gekeken. Dit is zeker niet het geval, want er is daar nog veel meer te zien. Overal liggen prachtige oude bossen en in tegenstelling tot in Nederland waren er op dat moment vele paddestoelen te zien. Ook verschillende plaatsen zijn een bezoek waard, zoals de oude Hanzesteden Stralsund, Barth en Ribnitz-Damgarten. Het eiland Rügen is vooral aan de oostzijde heel verrassend door zijn steile krijtkust, die op sommige plaatsen wel meer dan 100 meter uit zee oprijst.

De werkelijk monsterlijk grote vakantiekolonie van Hitler, de Prora, mag u daar ook zeker niet missen. Het gebouw, dat voor een deel al tot een ruïne is vervallen, is niet minder dan 4.5 kilometer lang en telt ruim 20.000 kamers. Ook bijzonder is het kleine eiland Hiddensee, waar we een hele dag hebben rondgefietst en naar vogels hebben gekeken.

Naast Kraanvogels zijn er nog vele andere soorten vogels te zien, zoals de imposante Zeearend, die soms wel 5 maal per dag aan ons voorbij trok of

mooi in de bomen te zien was. Ook andere roofvogels als Buizerden, Zwarte- en Rode wouwen, Smelleken e.d. trokken onze aandacht. Daarnaast kwam ook de ganzentrek aardig op gang en van velen kregen we het vermoeden, dat ze al op weg naar Nederland waren.

Dit is nog maar een beknopte impressie van ons kraanvogelavontuur in de twee eerste weken van oktober. We gaan zeker nog eens een keer terug.

Een nieuwe meeuw...

Hein Verkade

Het is 29 september. Een stralende zon, windstilte en laagwater nodigen uit om over het strand richting provinciegrens te fietsen. Onderweg wordt regelmatig gestopt om de rustende meeuwen en sterns te observeren en te tellen. Kenmerkend voor deze zomer zijn de lage aantallen vogels op het strand. Vermoedelijk is voedselschaarste een belangrijke oorzaak. Het warme zeewater en het langdurig ontbreken van wind tijdens de warme zomer van 2003 zijn hier waarschijnlijk debet aan. Het is pas bij strandpaal 73 wanneer de eerste flinke groep meeuwen in zicht komt. Dit stille strand ten noorden van de Langevelderslag nodigt uit om de groep wat nader te bekijken.

Gezien de tijd van het jaar is het niet zo verwonderlijk dat de hoofdmoot bestaat uit Kleine Mantelmeeuwen. Deze zijn op weg van hun noordelijke broedgebied richting Portugal en Marokko, waar de meeste de winter doorbrengen. Dit wordt bevestigd door een adulte vogel met een blauwe kleuring: het is een Noorse vogel. Vervolgens zijn de Zilvermeeuwen het meest talrijk, verder aangevuld met enkele Storm-, Kok-, Grote Mantel- en twee adulte Geelpootmeeuwen.

De Kleine Mantelmeeuwen ruien volop, hun kenmerkende grijsgestreepte 'winterkop' is bij de meeste volwassen vogels goed te zien. Temeer hierdoor valt mijn oog op een vogel met een sneeuw witte kop en zwarte mantel. Het is een opvallend kleine vogel, waarvan alleen de vleugel- en snavel lengte door hun lengte opvallen. De kop is kort, klein en rond als van een Stormmeeuw. Ook de pootlengte, en dan vooral het onderbeen is beduidend korter dan die van de Kleine Mantels eromheen. De mantel heeft vooral richting vleugelpunten een groenige (eksterkleurige) glans. Zelfs de 'zwarte' mantel van de Grote Mantelmeeuw erachter is meer antraciet van kleur. Bijna alle meeuwensoorten hebben in hun zwarte vleugelpunten één of meer witte stippen, welke bij dit meeuwtje ook al ontbreken. De witte achterrand

van de armpennen steekt fel af tussen al het zwart..... er zit een Baltische Meeuw vlak voor me! Een eenzame wandelaar bewijst me een dienst door de vogel ongewild te laten opvliegen. Nu is duidelijk te zien dat aan de onderkant van de vleugelpunt wél een wit puntje zichtbaar is. Vijftig meter verder strijkt hij weer neer, nu naast een Stormmeeuw.

Een Baltische Meeuw? dat klinkt misschien nieuw, en dat is hij eigenlijk ook een beetje.

In het verleden werden bij de Kleine Mantelmeeuw drie ondersoorten onderscheiden. Ten eerste was dat *Larus fuscus graellsii* met een lichtgrijze mantel, welke vooral op de Britse eilanden voorkomt. Vervolgens *Larus fuscus intermedius*, uit onze omgeving en Zuid-Scandinavië, met een iets donkerder mantel. Tenslotte *Larus fuscus fuscus* met een volledig zwarte mantel, die vooral in noord-oost Scandinavië zijn broedgebied heeft. Behalve de mantelkleur zijn er nog een aantal verschillen tussen *graellsii* en *intermedius* aan de ene, en *fuscus* aan de andere kant. Zo is het postuur van de eerste twee veel forser dan van *fuscus*. Echter ook de trekwegen zijn totaal verschillend. *Graellsii* en *intermedius* volgen voornamelijk de Atlantische route naar hun overwinteringsgebieden in Portugal en Noord-Afrika. *Fuscus* gaat daarentegen via Oost-Europa en het Midden-Oosten naar de tropische oostkust van Afrika. De rui verloopt ook al in totaal verschillende periodes. De lichtere vogels ruien in de nazomer, voornamelijk augustus-september. *Fuscus* daarentegen ruit pas in de winterkwartieren in januari-februari. Dit heeft ongetwijfeld te maken met zijn broedcyclus, welke in het uiterste noordoosten van Europa pas laat in het voorjaar start.

Al deze overeenkomsten en verschillen hebben ertoe geleid dat men tot andere inzichten is gekomen. Tegenwoordig onderscheidt men in Nederland meestal twee soorten; *Larus graellsii*, de Kleine Mantelmeeuw, waar *intermedius* ook toe